

## TA'LIM JARAYONIDA INTELLEKTUAL–KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAZMUNY XUSUSIYATLARI

**Tursunova Aziza Hoshimovna,**  
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU  
Qarshi filiali mustaqil tadqiqotchisi.  
E-mail: [tursunovaaziza114@gmail.com](mailto:tursunovaaziza114@gmail.com)

### ANNOTATSIYA

*Maqolada o'quvchilarda kreativ fikrlashni shakllantirish mazmuni va usullari bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan. Xalqaro baholash dasturida kreativ fikrlashni baholash yo'nalishi haqida asosiy tushunchalar, baholashda e'tibor qaratiladigan muhim jihatlari va baholash yondashuvlari keltirib o'tilgan.*

**Kalit so'zlar:** kreativlik, baholash, yondashuvlar, qobiliyat, layoqat, tadqiqotchilik, tahlil, kreativ topshiriqlaratiladigan muhim jihatlari va yondashuvlari keltirib o'tilgan.

### ABSTRACT

*The article provides information on the content and methods of forming creative thinking in students. program provides an overview of the direction of creative thinking assessment, important aspects to consider in assessment, and assessment approaches.*

**Keywords:** creativity, assessment, approaches, ability, competence, research, analysis, creative assignments.

Tizimli-faollik yondashuvi o'quv materialini tizimli ravishda taqdim etishni, maktab o'quvchilarining faol faoliyatini ta'minlaydi. Kontent tushunchasi- internetda web-saytida joylashtirilgan barcha ma'lumotlar tarkibi hisoblanadi. Bu ta'rifning ostida barcha video, fatolar reklama va element turlari mavjud hisoblanadi. Natijada, mazmun tushunchasi juda keng ma'no beradi. Axborot kompetensiyasining rivojlanishi talabaning ba'zi ma'lumotlarga asoslangan muayyan muammolarga qiziqish bildirishi, ularning g'ayrioddiylik va yangiligini qamrab olishi, ularni o'ylashga va harakat qilishga majburlashi natijasida yuzaga keladi.

Bu tushunchalarning ostida barcha video, fatolar reklama va element turlari mavjud hisoblanadi. Natijada, mazmun tushunchasi juda keng ma'no beradi. Shu sababli, o'qituvchilar va maktab ma'muriyatlarini elektron resurslar, kompyuter, interaktiv doska, planshet va boshqa jihozlar bilan bosqichma-bosqich ta'minlash, elektron interaktiv ta'lim resurslarini ishlab chiqish muhim vazifalardan hisoblanadi.

Kreativ – intellekt va ijod, o'quvchilar shaxsining yuksak ma'naviyligi va yuqori darajada rivojlanganligi bilan izohlanadi. Milliy va jahon qadriyatlarini, birinchi navbatda– o'zbek xalkining tarixiy-madaniy merosi asosida o'rganilgan. Motivatsiya, relaksatsiya, o'quvchilarda ijodiy izlanish mavjudligini rag'batlantirish kabi usullarni qo'llab, ularning shaxsiy faolligini oshirishga, me'moriy yodgorliklarning badiiy va estetik xususiyatlarini anglashga qaratilgan sinfdan tashqari mashg'ulotdagi intellektual-ijodiy faoliyatni jarayon sifatida baholab, o'quvchi shaxsida o'quv va ijtimoiy ehtiyojlarni qondirish hamda uning faol, anglanganmotivatsion, aniq bir maqsadga yo'naltirilgan, ehtiyojlariga asoslangan, metodik, natijali-bashoratlangan, intellektual-ijodiy muloqotlarini ta'limning amaliy va nazariy shakllari, innovatsion didaktik metodlarni qo'llab takomillashtirish zamonaviy yetuk shaxsni shakllantirishning ishonchli yo'nalishidir.

Kreativ fikrlashda ta'limning asosiy vazifasi o'quvchida jamiyatda muvaffaqiyatli hayot kechirishi uchun bugun va kelajakda kerak bo'ladigan ko'nikmalarni shakllantirishdir. Kreativ fikrlash bugungi yoshlar ega bo'lishi kerak bo'lgan muhim ko'nikma bo'lib, bu ko'nikma ularga doimiy tarzda va shiddat bilan o'zgarayotgan, oddiy savodxonlikdan tashqari yangilanayotgan davrga xos ko'nikmalarga ega kadrlarni talab etayotgan makonga moslashishga ko'maklashadi. Umuman olganda, bugungi o'quvchi kelajakda hozir hatto mavjud bo'lmagan sohalarda ishlashi, yangi muammolarni yangi ko'nikmasini shakllantirish ularga tobora murakkablashayotgan mahalliy va global muammolarni noodatiy yondashuv orqali hal etish imkonini beradi. Maktabda kreativ fikrlashni rivojlantirishning ahamiyati faqatgina mehnat bozori bilan cheklanmaydi. Maktab yoshlar uchun o'z qobiliyat va ko'nikmalarini, shu jumladan ijodiy iste'dodlarini kashf etishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, kreativ fikrlash o'quvchilarning ta'lim olishini hodisalar, tajribalar va xatti-harakatlarni yangicha va shaxsan mazmunli usulda talqin etish orqali qo'llab quvvatlaydi.

O'quvchining qiziquvchanligi ta'lim jarayonida qo'l keladi, ijodiy fikrlash shu tariqa o'zaro kelishuvchanlik vositasiga aylanadi, hattoki avvaldan belgilangan ta'lim maqsadlari kontekstida ham bu samara beradi. Maktabda o'quvchining motivatsiyasi va qiziqishini oshirish uchun, barcha o'quvchilarning ijodiy salohiyati va shijoatini hisobga oluvchi ta'limning yangi shakllari yo'lga qo'yilishi zarur. Bu ayniqsa ta'lim jarayoniga unchalik qiziqish bildirmayotgan o'quvchilarga yordam berishi mumkin va ular o'z fikrini ayta olishiga, salohiyatini ochishiga xizmat qiladi. Boshqa ko'nikmalar kabi, kreativ fikrlash ham amaliy va yo'naltirilgan yondashuv orqali rivojlantirilishi mumkin. Ba'zi o'qituvchilarga o'quvchining kreativ fikrlashini rivojlantirish o'quv dasturidagi boshqa fanlar evaziga bo'layotgandek ko'rinadi. Aslida, o'quvchilar barcha fanlarda kreativ fikrlashi mumkin. Kreativ fikrlash bilim berishga qaratilgan

dars mobaynida ko‘r-ko‘rona yodlash o‘rniga tadqiqot va ixtironi qo‘llab-quvvatlaydigan yondashuvlar orqali rivojlantirilishi bilan alohida ahamiyatga ega. Kreativ fikrlash endigina shakllanayotgan talqin bo‘lib turgan bir paytda ancha keng hamda kreativlik tuzilmasi kuchli tadqiqotchilik an‘anasiga ega bo‘ladi.

Demak, kreativlik layoqat, jarayon va muhit o‘rtasidagi o‘zaro munosabat bo‘lib, u orqali shaxs yoki guruh ushbu ijtimoiy kontekst uchun ham yangi, ham foydali bo‘lgan salmoqli mahsulotni yaratishidir. Ijodiy maqsadlarni ro‘yobga chiqarish kreativ fikrlashni taqozo etadi, lekin shu bilan birga aqliy salohiyat, soha borasidagi bilim va san‘atkorlik talanti kabi kengroq va maxsus ko‘nikma va qobiliyatlar ham zarur bo‘ladi. Masalan, san‘at durdonalari yoki texnologik kashfiyotlarni yaratish bilan bog‘liq buyuk ijodkorlikda kreativ fikrlashdan tashqari salmoqli talant, chuqur bilim, muayyan sohada tinimsiz mehnat hamda jamiyat tomonidan ushbu mahsulot qiymatga ega ekanligi haqidagi e‘tirof ham talab etiladi. Aksincha, kichik yoxud kundalik kreativlik (masalan, fotojurnalda rasmlarni mahorat bilan joylashtirish; oziq-ovqat qoldiqlaridan yangi taomni hosil qilish yoki ishxonadagi murakkab muammoga ijodiy yechim topish kabi) ijodiy fikrlashga qodir deyarli barcha insonlarga zarurdir. Tadqiqotchilar tomonidan kreativ yondashuvning quyidagi domenlari sanab o‘tilgan:

- *kundalik, ta’limga oid,*
- *harakatga oid, ilm-fanga oid*
- *san’atga oid sohalar.*

Ijodiy faoliyat san‘atkorlik va ilmiy sohalariga ajratilgan. Ijodiy faoliyat uch umumiy sohaga bo‘linishi mumkin, verbal, san‘atkorlik va muammoni hal qilish. Kreativlik sohalarini o‘rgangan amaliy tadqiqotlarning batafsil tahliliga ko‘ra, matematika ilmiy sohasi doimo boshqa ijodkorlik sohalardan yaqqol ajralib turadi. Har qanday shaxsning ijodiy faolligi uchun to‘rt zaruriy qismi sanab o‘tiladi: sohaga bog‘liq qobiliyatlar,

- *kreativlikka bog‘liq jarayonlar;*
- *vazifa borasidagi ishtiyoq (motivatsiya);*
- *mos, qulay sharoit.*

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak o‘quvchilarning kreativ fikrlash ko‘rsatkichlari ularning tadqiqotchilik qobiliyatlariga qanday bog‘liq ekanligini tahlil etish ham o‘rinlidir. Xuddi o‘quvchi ishtiyoqini o‘lchaydigan uslub kabi, uning tadqiqotchilik qobiliyatini ham kompyuterlashgan testdagi xatti-harakatini kuzatishdan olingan ma’lumotlar asosida tahlil qilish mumkin.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. Gafforov Ya. X. (2020). *Methods for developing a system of teaching history and increasing the effectiveness of history teaching. Индия. EPRA International Journal of Multidisciplinary Research. 2020, 108.*

2. Гаффоров. Я.Х. *Мактаб ислоҳоти ва ўқитиш методларини такомиллаштириш. Science and education. Sgientific Journal. 2020, 482.*

3. Toshtemirova S. A. (2020). *Ta'lim sifati va uni demokratlashtirish ilmiy muammo sifatida // Uzluksiz ta'lim. № 1 (86). - S.5*

4. Gafforov Ya.X. Toshtemirova. S. (2020). *Ways to increase the effectiveness of education in an integrated environment. International Journal of Current Research and Review. India.*

5. Gafforov Ya. X. (2019). *The state of hustrorical education in Uzbekistan during world war II. USA(Philadelphia) .2019. 173-175.*

6. Хамраев, А. Ю., & Турсунова, А. Х. (2020). *Полное описание поведения траекторий одного кубического оператора. Проблемы вычислительной и прикладной математики, (2), 32-38.*